

Izvirni znanstveni članek/Article (1.01)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 83 (2023) 2, 403—414

Besedilo prejeto/Received:04/2023; sprejeto/Accepted:05/2023

UDK/UDC: 378(497.4):929Vovk A.

DOI: 10.34291/BV2023/02/Kolar

© 2023 Kolar, CC BY 4.0

Bogdan Kolar

Škof Anton Vovk – prvi častni doktor

Teološke fakultete Univerze v Ljubljani

*Msgr. Anton Vovk - The First Doctor Honoris Causa
Conferred by the School of Theology in Ljubljana*

Povzetek: Teološka fakulteta je bila pri ustanovitvi Univerze v Ljubljani leta 1919 ena od pet ustanovnih članic. Zakonodaja o delovanju univerze (in tudi drugih na ozemlju Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev/Jugoslavije) se je oblikovala le postopoma. Isto je veljalo za ureditev podeljevanja doktorskih nazivov. Fakulteta je doktorat prvič podelila leta 1923. Po letu 1952, ko Teološka fakulteta v Ljubljani ni bila več del javnega šolskega sistema, so zanjo veljala le cerkvena pravila – akademski nazivi so se podeljevali v imenu Svetega sedeža. Tako je bilo urejeno tudi podeljevanje doktorskih nazivov. Leta pa 1960 je bil podeljen prvi častni doktorat; prejel ga je veliki kancler škof Anton Vovk, in sicer zaradi svojega zavzemanja za ohranitev fakultete ter zaradi vsestranskega podpiranja njenega pedagoškega in raziskovalnega dela v desetletju po njeni izključitvi iz javnega šolstva. Do tedaj je bilo doseženih 51 doktoratov teologije.

Ključne besede: Nadškof Anton Vovk (1900–1963), Teološka fakulteta Ljubljana, častni doktorat

Abstract: The School of Theology was one of the five founding members of the University of Ljubljana. The legislature on universities (as in other parts of the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenians/Yugoslavia) was created only gradually. The same held for conferring of the doctorate title. The first one was conferred in 1923. Only Church legislation was valid after 1952 when the School of Theology was excluded from the public school system. The academic titles, doctorates included, were conferred on behalf of the Holy See. The School of Theology conferred the first doctorate *honoris causa* in 1960. It was conferred to its grand chancellor Bishop Anton Vovk. He was awarded the title because of his many-sided support for the preservation of the School and its educational and scientific work in the decade after School's elimination from the public school system. 51 divinity doctorates (DD) were conferred until then.

Keywords: Archbishop Anton Vovk (1900–1963), School of Theology Ljubljana, doctorate *honoris causa*

1. Uvod

Za akademski naziv častnega doktorja so se v preteklosti uporabljala različna merila.¹ V prvi vrsti je šlo za podelitev priznanja osebi, ki je imela poseben pomen za razvoj in delovanje določene znanstvene ali umetniške panoge, izobraževalne ali raziskovalne ustanove, ki ima tudi sicer pravico do podeljevanja doktorske časti. Takšno priznanje se je podeljevalo zaradi znanstvene odličnosti, odmevnih dosežkov, posebnih zaslug pri delovanju takšne ustanove ali za uveljavljanje določenih vrednot. Merila za podeljevanje častnega doktorata določajo pravila posamezne ustanove, vključena v statute ali pravilnike. V določenih okoljih se častni doktorati podeljujejo zaradi politične oportuniteti ali za pridobivanje ugleda ustanove (to je veljalo tudi za Univerzo v Ljubljani). Gre za avtonomno pravico posamezne univerze ali druge znanstveno-raziskovalne ustanove. Pri podeljevanju naziva častnega doktorja na cerkvenih ustanovah je potrebno soglasje pristojne ustanove Svetega sedeža (kongregacije ali dikasterija). Gre seveda za drugačno vrsto doktoratov kot pri doktoratih, ki se podeljujejo za izdelavo znanstvenega doktorskega dela – po opravljenih izpiti ali drugih dolžnostih. Zato sezname disertacij častnih doktoratov navadno ne vključujejo; to velja tudi za objavo seznamov doktorskih del na Teološki fakulteti v Ljubljani (Smolik 1969). Do tedaj je bilo na fakulteti podeljenih 51 doktoratov teologije. Častni doktorati se posameznikom navadno podeljujejo po dolgoletnem delu in pomenijo neke vrste potrditev njihovega predhodnega vzemanja za določeno znanstveno ali umetniško disciplino/ustanovo. Škof Anton Vovk je bil prvi častni doktor ljubljanske Teološke fakultete. Noben častni doktorat, ki je bil podeljen na Teološki fakulteti v Ljubljani, ni naveden v seznamu častnih doktoratov, ki jih je doslej podelila Univerza v Ljubljani.² Prispevek želi obeležiti 100-letnico podelitve prvega doktorskega naziva na Teološki fakulteti in 60-letnico smrti prvega častnega doktorja.

2. Anton Vovk in Teološka fakulteta

Anton Vovk (1900–1963) je postal študent na Teološki fakulteti v Ljubljani v prvem letu delovanja fakultete, to je v študijskem letu 1919/20, ko je uradno začela delovati Univerza v Ljubljani – Teološka fakulteta je bila med ustanoviteljicami (Petkovšek 2019, 478). Stanoval je v bogoslovnem semenišču ljubljanske škofije in obiskoval predavanja v Alojzijevišču, kjer je fakulteta dobila prostore za predavalnice, medtem ko se je dekanat nahajal v poslopju univerze. Poleg bogoslovcev ljubljanske škofije so bili v istem letniku na fakulteto vpisani še člani frančiškanskega reda. Med slednjimi sta se v zgodovino redovne skupnosti in Cerkve na Slovenskem močno zapisala p. dr. Stanko Aljančič (1892–1959) in p. dr. Roman Tominec

¹ Prispevek je nastal kot rezultat dela v okviru raziskovalnega programa „P6-0262: Vrednote v judovsko-krščanskih virih in tradiciji ter možnosti dialoga,“ ki ga sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

² Leta 2011 je bila pripravljena razstava o častnih doktorjih Univerze v Ljubljani in objavljen katalog razstave *Častni doktorji Univerze v Ljubljani: Doctores honoris causa Universitatis Labacensis* (2011).

(1900–1991). Več bogoslovcev ljubljanske škofije je imelo kasneje odgovorne službe v škofiji: Andrej Ilc (1896–1981), Franc Ks. Lavrenčič (1899–1973), Franc Markež (1900–1948), Franc Mervec (1897–1977), Pavel Simončič (1897–1971), Alojzij Strupi (1901–1945), Janez Tiringner (1901–1923), Žagar Sanaval Janko (1896–1978) in drugi. Leto za Vovkom sta se na Teološko fakulteto vpisala tudi Maksimilijan Miklavčič (1900–1971) in Matija Tomc (1899–1986), a sta duhovniško posvečenje prejela po tretjem letniku v letu 1923 – torej skupaj z Vovkom (ATF, fasc. 49). Službo ravnatelja semenišča je leta 1919 prevzel dr. Ignacij Nadrah (1868–1951), stolni kanonik, pozneje generalni vikar ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana in tudi svetovalec škofa Antona Vovka v povojnih letih (Ceglar 1993, 37–38).

Vovk je študij zaključil po štirih letih leta 1923 in po prejemu duhovniškega posvečenja isto leto nastopil svojo prvo službo v Metliki. V drugem semestru prvega študijskega leta se je predavateljem pridružil dr. Josip Ujčić (1880–1964), ugledni profesor moralne teologije na dunajski teološki fakulteti, dvorni kaplan in ravnatelj kolegija Frintaneum. V tej službi je skrbel za ekonomijo zavoda in knjižnico, spremljal je doktorske študente s področja bibličnih ved in po letu 1913 predaval moralno teologijo. Leta 1919 je dobil povabilo, da bi se vključil v učiteljski zbor novoustano- vljene ljubljanske univerze, in sicer najprej kot honorarni predavatelj; leta 1921 je postal izredni in šest let kasneje redni profesor (Škerl 1990; Ceglar 1993, 44–45).

Med Ujčićem in Vovkom se je že takrat razvila tesna povezanost, ki se je posebej pokazala po drugi svetovni vojni, ko je Vovk postal upravitelj ljubljanske škofije, Ujčić pa je kot že izkušen nadškof upravljal beograjsko nadškofijo in bil tudi vršilec dolžnosti predsednika Jugoslovanske škofovske konference. Prav zaradi tega se je vodstvo Teološke fakultete leta 1960 odločilo, da bo kot promotorja postopka razglasitve Vovka za častnega doktorja predlagalo nadškofa Ujčića. Svojega nekdanjega študenta se Ujčić ni spominjal le po tem, da je bil za glavo višji od drugih, temveč je izstopal po dobrih lastnostih, svoji prizadevnosti in študijski resnosti (Ceglar 1993, 45). Učitelj cerkvene zgodovine na Teološki fakulteti dr. Maks Miklavčič je v svojem govoru ob spominski slovesnosti³ in nato v spominskem članku, ki ga je leta 1965 objavil po smrti Vovka, Ujčića in dr. Mihaela Toroša (1884–1963), zatrdil, da je profesor Ujčić izstopal po svojem humanizmu, odprtosti za različnost in optimističnem pogledu na stvari (Miklavčič 1965, 134). Kljub zvestobi svojim vrednotam in cerkvenemu učenju je bil tako svobodoumen, da je znal spoštovati vest in znanje vsakega sobesednika.

»Ko je (sc. dr. Ujčić) odhajal iz Ljubljane, je tu zapustil občudovanja vredno število hvaležnih učencev in gotovo še večje število zvestih prijateljev med vodilnimi slovenskimi izobraženci najrazličnejših nazorov. Nedvomno je veljal prof. Ujčić za najbolj priljubljenega tolmača verskih in teoloških vprašanj v krogih, ki so se sicer pred glasniki krščanskega nazora radi zapirali, njemu edinemu pa so vrata radi na stežaj odpirali. Prof. Ujčiću se

³ Spominska svečanost („Memoria trium Antistitum anno praeterito pie defunctorum in Facultate Theologica Labaci reverenter celebratur“) je bila izvedena na Teološki fakulteti 15. junija 1964. Osrednji govor je imel dr. Maksimilijan Miklavčič.

je to posrečilo, ker je bil poln osvežujočega življenjskega optimizma, nasrkanega iz božjega razodetja, ker je bil nekam preprost in bister v umovanju, morda še bolj prisrčen do vsakega, ki je bil Cerkvi odtujen kakor do verskih somišljenikov, do katerih je bil zahteven v isti meri kakor do sam sebe pri iskanju resnice in čiste krščanske morale. Vse to priča, da je svoje poslanstvo v srcu Slovenije opravil kar najbolje, saj je bil za mnoge res kakor ‚luč, ki sveti v temi‘.« (Miklavčič 1965, 134; Ceglar 1993, 44–45)

Za delovanje fakultete se je Vovk zanimal v vseh službah. Posebej sta se njegova vloga in odnos do fakultete razširila po letu 1952, ko je ta postala samostojna cerkvena ustanova neposredno pod oblastjo Svetega sedeža – vsakokratni voditelj ljubljanske škofije, na ozemlju katere se je fakulteta nahajala, pa je bil njen veliki kancler. Škof Vovk je pravočasno poskrbel, da so bili pripravljene vsi dokumenti, ki so fakulteti zagotavljali samostojno delovanje in kontinuiteto, potem ko je dobila obvestilo, da s poletjem 1952 ne bo več javna izobraževalna ustanova (Petkovšek 2019, 482–483). Ob sodelovanju z dekanom dr. Stankom Cajnkarjem (1900–1977) in prof. dr. Vilimom Kellbachom (1908–1982), dekanom zagrebške teološke fakultete, ki je doživela isto usodo kot druge teološke šole na ozemlju Jugoslavije, je bil postavljen pravni okvir za delovanje fakultete in njen prehod v samostojno cerkveno ustanovo. V ta namen je bil pripravljen pravilnik o poslovanju fakultete, s katerim so bile seznanjene tudi državne oblasti (Ministrstvo za notranje zadeve). V trenutku, ko so osrednje cerkvene oblasti razmišljale o njeni ukinitvi in prenosu teološkega študija na raven škofijskega semenišča, je Vovk kot dober poznavalec razmer na Slovenskem in pomena lastne teološke fakultete ohranil samostojnost v odločanju – in na ukinitev ni pristal. Zanimal se je za materialna vprašanja fakultete, na voljo ji je dal dodatne prostore v Alojzijevišču in pomagal pri sprotne vzdrževanju; skrbel je za pridobivanje novih knjig in spremljal vsakodnevni utrip fakultete – tudi tako, da je imenoval svojega predstavnika v izpitne komisije ali, če mu je dopuščalo zdravje, komisijam za zagovor doktorskih del predsedoval sam. Skrbel je za pripravo rednih poročil o delovanju fakultete in za pravočasno izvajanje habilitacijskih postopkov. V odnosu do državnih oblasti je zagovarjal interese fakultete, čeprav je pogostokrat ostal nemočen – argument moči je prevladal nad močjo argumentov (Kolar 2010, 154–155).

3. Prvotni namen

Ob priložnosti praznovanja Vovkovega 55. življenjskega jubileja leta 1955 so štirje nekdanji profesorji v Škofovih zavodih v Šentvidu, dr. Frančišek Jere, France Glinšek, dr. Anton Čepon in dr. Maks Miklavčič⁴ dekanatu Teološke fakultete poslali

⁴ Dr. Frančišek Jere (1881–1958) je opravljal naloge rektorja uršulinske cerkve v Ljubljani. Franc Glinšek (1903–1967) je bil ljubljanski stolni kanonik in župnik vikar v stolnici. Dr. Anton Čepon (1895–1995) je bil ljubljanski stolni kanonik. Dr. Maks Miklavčič (1900–1971) je bil učitelj cerkvene zgodovine na Teološki fakulteti in pomemben voditelj stanovskega Ciril-metodijskega društva slovenskih duhovnikov. Veljal je za zaupnika škofa Vovka.

utemeljeno pobudo, da naj se msgr. Vovku podeli častni doktorat za zavzemanje za ohranitev fakultete in za vsestransko podporo njenemu delovanju (ATF, fasc. 43d). Kot so poudarili predlagatelji, ki so se pri tem sklicevali na podporo svojih nekdanjih dijakov in kolegov, je bil Anton Vovk prvi absolvent Škofovih zavodov, ki je v Cerkvi prevzel naloge škofa. Svoj predlog so utemeljili z desetimi razlogi. V nadaljevanju navajamo temeljne poudarke iz utemeljitve. V istem letu je minilo deset let, odkar je Anton Vovk prevzel naloge voditelja ljubljanske škofije; pri tem je pokazal dobro poznavanje razmer in storil ustrezne korake za zagotavljanje, kolikor je bilo mogoče, urejenega cerkvenega življenja. Čeprav škof in administrator škofije, je še naprej opravljal naloge rektorja semenišča – kar mu je pomagalo, da je lahko skrbel za nove kandidate za bogoslovni študij –, za poslovanje semenišča in dobro strokovno pripravo. Prizadeval si je, da je fakulteti zagotovil redno delo in razvoj, da je ohranila status fakultete in ni bila spremenjena v bogoslovno učilišče. »Zato se je odločno zavzemal, da slovenska teološka fakulteta živi kot samostojen raziskovalen in znanstveno vzgojen zavod, ki ima poleg splošnih nalog teoloških fakultet še posebno nalogo, preučevati slovensko versko življenje v preteklosti ter duhovnosti med Slovenci kazati pota in posredovati notranjo zvezo med slovenskimi katoličani in vesoljno Cerkvijo.«⁵

Škof Vovk se je zavedal vloge, ki jo je Teološka fakulteta imela za Cerkev na Slovenskem in za Slovence v zamejstvu. Zato je z vsemi sredstvi podpiral njeno vodstvo in po svojih močeh skrbel za njeno nemoteno delo. Predlagatelji so posebej poudarili tri področja njegove podpore delovanju fakultete: skrbel je za kadrovske pogoje njenega delovanja in nove učne moči; podpiral je pripravo in izdajo učnih pripomočkov (skript) ter njene druge objave; podpiral je znanstveno delovanje fakultete s skrbjo za tri osrednje knjižnice – fakultetno, semeniško in škofijsko pastoralno –, ki so v bile tistem času osnova vsakega resnega in poglobljenega znanstveno-raziskovalnega dela. Kljub težavam (glavna ovira je bila prepoved uvoza literature iz tujine in preganjanje stikov s tujino) so v letih po vojni knjižnice svoje gradivo bogatile in nudile vse možnosti za študij.

Podpiral je zamisel in ustvarjal materialne pogoje za to, da so v ljubljanskem bogoslovnem semenišču skupaj bivali študentje teologije iz ljubljanske in lavantinske škofije ter delov goriške nadškofije, ki so po končani vojni pripadli Sloveniji. V določenem obdobju so se jim pridružili še člani nekaterih redovnih skupnosti. Tako se je med študenti ustvarjala povezanost in zavest pripadnosti isti narodni skupnosti in Cerkvi.

Neposredne pastoralne naloge, ki jih je prevzel po posvečenju – takšno je bilo prepričanje predlagateljev in, smemo reči, dobrih poznavalcev Vovkovega življenja – so pritegnile vso njegovo pozornost in mu prinašale zadovoljstvo, niso pa ga motivirale, da bi se bolj posvetil znanstvenemu delu, nadaljeval študij in pripravil doktorsko delo. Pobudniki za odlikovanje so ugotavljali, da je ves čas ohranjal zanimanje za teološke predmete. Sodeloval je pri pripravi zgodovine župnije Tržič,

⁵ Predlagatelji so dopis na dekanat Teološke fakultete naslovili 25. junija 1955. V razpravi povzemamo glavne poudarke dopisa, ne da bi na vsakem mestu navajali, kje smo jih našli.

zasnoval nekatere dele monografije in pomagal pri zbiranju gradiva.⁶ Kot pravijo predlagatelji, je ustanovil in urejeval župnijsko glasilo *Tržiški glasnik*, ki je redno objavljalo izvirne prispevke s področja zgodovine in pastoralne teologije.⁷

Kot praktični pastoralni delavec se je zavedal pomena načrtnega homiletičnega delovanja, ki bi moralo obsegati celotno vsebino krščanskega oznanila, poudarja jo predlagatelji. Kar je glede priprave homiletičnega načrta sicer že predvidela ljubljanska škofijska sinoda in Zakonik ljubljanske škofije, zaradi vojnih razmer ni bilo uresničeno, čeprav v času tik pred vojno in med njo strokovnjakov s tega področja ni primanjkovalo. Vovk je v letih po vojni uspel pridobiti sodelavce in zasnovo prej zamišljenega načrta, ki je postal okvir delovanja ne le v ljubljanski in lavantinski škofiji, temveč tudi v nekaterih hrvaških škofijah, v veliki meri izdelal sam. Načrt je omogočil sistematično obravnavo temeljnih verskih resnic in njihovo celovito predstavitev v določenem časovnem okviru (Kvaternik 2003, 85–86; 191–193).

Po njegovi zaslugi je bil v letu 1954 pripravljen obsežen in celovit popis cerkva ljubljanske škofije v luči zgodovinskih in cerkveno-umetnostnih meril. Vsi rektorji cerkva so imeli nalogo, da so pripravili referate o stanju cerkva, ki so jim bile zaupane. Ker je šlo za pripravo gradiva v letih neposredno po koncu vojne, je bilo mogoče zbrati natančne popise o dogajanju v cerkvah med vojno in po njej in tako ohraniti podatke, ki bi se bili gotovo izgubili, če ne bi bili takrat načrtno zbrani. To je še v večji meri veljalo za tiste dele slovenskega ozemlja (Kočevsko in drugod), kjer so bile cerkve in kapele načrtno uničene. Izvod tako pripravljenih popisov je moral biti oddan v škofijski arhiv, kjer je s tem nastal obsežen in zelo dragocen popis stanja na področju sakralne arhitekture in umetnosti v prelomnem zgodovinskem času in nenadomestljiv vir informacij za nadaljnje proučevanje.⁸ Uporaba gradiva pri zgodovinarjih in umetnostnih zgodovinarjih je pokazala, da je bila odločitev škofa Vovka zgodovinskega pomena.

V času, ko je Cerkev ostala brez materialnih sredstev, ni opustil prizadevanja za ohranjanje kulturne umetniške dediščine in bogatitev umetniških del. V luči ohranjanja kulturne dediščine je poskrbel za prenavljanje pomembnih sakralnih objektov, skulptur, slik, orgel, zvonov in liturgičnih paramentov ter posodja. Za oskrbo revnejših cerkva s potrebnimi predmeti je pred drugo svetovno vojno skrbela Bratovščina sv. Rešnjega Telesa. Ker je bila ta po vojni ukinjena, so revne cerkve lahko izboljšale svojo opremo le s pomočjo darov, za katere je poskrbel voditelj škofije Vovk. V ljubljanski stolnici sv. Nikolaja je bil po njegovem zavzemanju narejen nov

⁶ Monografiji z naslovom *Zgodovinski drobci župnije Tržič* je dal dokončno podobo Viktor Kragl (1883–1951). Knjiga je izšla leta 1936 v založbi tržiške župnije. Kragl je bil tržiški rojak, a je v letih po prvi svetovni vojni služboval v več krajih lavantinske škofije. Ko je kot župnik nastopil A. Vovk, je imel Kragl z njim pogostne stike in od njega prejemal pobude za nadaljnje raziskovanje preteklosti kraja in župnije Tržič.

⁷ V resnici se je župnijsko glasilo imenovalo *Cerkveni glasnik za Tržiško župnijo*, njegov začetnik v letu 1924 pa je bil tedanji tržiški župnik Matija Škerbec (1886–1963) (Kvaternik 2003, 66).

⁸ V Nadškofijskem arhivu Ljubljana se je tako oblikovala zbirka popisov cerkva („Popis cerkva 1954“), ki jih je pripravila velika večina župnikov. Izvod popisa so ohranili župnijski uradi.

škofovski tron in krstilnica; načrte za oboje je pripravil akademik Jože Plečnik. Prenovljena je bila tudi notranjost škofijskega dvorca, ki je tako ohranil značilnosti najlepšega ohranjenega renesančnega dvorca v Ljubljani (Ceglar 1995, 120).

Po prepričanju pobudnikov za odlikovanje, ki so dobro poznali razmere v ljubljanski škofiji in delovanje cerkvenih ustanov, je bila pomemben del Vovkovega delovanja skrb za ohranjanje neoporečnega teološkega nauka in razvijanje spretnosti za njegovo posredovanje množicam. Že kot član stolnega kapitlja v Ljubljani je imel nalogo teološkega izvedenca – njegovo službo so uradno imenovali ‚canonicus theologus‘ in v njenem okviru je skrbel za razvoj teoloških ved ter spodbujanje pravovernosti. Nove naloge, ki jih je prevzel po koncu vojne, so mu dale možnost, da je s svojimi nastopi, ki so bili vedno temeljito pripravljene, svoja dognanja in izkušnje posredoval množicam ljudi, s katerimi se je srečeval. Istočasno je bil merilo nastopanja mnogim pastoralnim delavcem, ki niso bili najbolj trdni niti v posredovanju nauka niti ne v ustrezni govorici, ki bi bila odraz zahtevne jezikovne oblike. Podobna načela je uporabljal pri izvajanju katehetskega pouka (1993, 244–245).

Nekdanji učitelji v Škofovih zavodih so zagotavljali, da je škof Vovk veliko pozornosti namenjal razvoju cerkvene glasbe, skrbi za urejeno liturgično petje cerkvenih zborov ali ljudsko petje. Liturgično gibanje, ki se je v Cerkvi začelo širiti po drugi svetovni vojni, je zahtevalo nove pristope in bolj resno ovrednotenje sodelovanja laikov, kar je bilo v prvi vrsti mogoče pri opravljanju liturgičnih srečanj. Hkrati je bilo zadosti možnosti za gojenje starih slovenskih liturgičnih oblik in izvirnosti. Škof Vovk je pri tem pokazal veliko razgledanost in zanimanje.

Kolikor je mogoče ugotoviti iz ohranjene dokumentacije, delovni organi fakultete o predlogu niso posebej razpravljali (ATF, fasc. 4). Sta pa pobuda in utemeljitev nato služili kot osnova pri pripravi postopka v letu 1960.

4. Ob življenjskem jubileju

Drugič je bila pobuda za podelitev doktorata *honoris causa* škofu Vovku podana v letu 1960, ko je škof praznoval svojo 60-letnico in le nekaj mesecev potem, ko je 2. decembra 1959 postal ljubljanski rezidencialni škof in je 20. decembra 1959 to službo uradno nastopil (Ceglar 1995, 180–181). Potem ko je 16. novembra 1959 v Clevelandu (Ohio) umrl škof dr. Gregorij Rožman (1883–1959), ki je naslov ljubljanskega škofa ohranil vse do konca, je Sveti sedež vprašanje njegovega naslednika uredil zelo hitro (Merlak 2002, 129). Za mnoge poznavalce poslovanja osrednjih rimskih cerkvenih ustanov je bila takšna ekspeditivnost presenetljiva – tistim, ki so delovanje škofa Vovka in povezanost z naslednikom apostola Petra poznali, pa je bilo takšno ravnanje povsem na mestu. Vernikom ljubljanske škofije je stolni kapitelj tako med drugim sporočil: »Imenovanja smo toliko bolj veseli, ker že iz dosedanjega štirinajstletnega dejanskega vodstva škofije znamo ceniti in spoštovati njegove izredne voditeljske darove. V teh letih je že večkrat prehodil vse dele

naše škofije, imeli ste priložnost slišati njegovo besedo, sprejemati zakramente in blagoslov iz njegove roke in občudovati njegovo priljubljenost, požrtvovalnost in neutrudljivo gorečnost.« (131)

Redni fakultetni svet je o pobudi za podelitev doktorata *honoris causa* razpravljal na več sejah spomladi 1960, to je v mesecih pred Vovkovim rojstnim dnevom 19. maja (ATF, fasc. 4). Kot temeljno izhodišče je služil življenjski jubilej velikega kanclerja Vovka in njegova povezanost s fakulteto. Vodstvo fakultete se je prireditev ob Vovkovem življenjskem jubileju tudi sicer udeleževalo. Po sklepu rednega fakultetnega sveta je dekan Cajnkar za to predhodno pridobil soglasje (*nihil obstat*) od Kongregacije za semenišča in univerze (dopis št. 1269/60/7 z dne 8. julija 1960). V dopisu, ki ga je v Rim uradno poslal ljubljanski škofijski ordinariat, je bil še predlog, da bi promocijsko dejanje opravil beograjski nadškof in nekdanji učitelj na Teološki fakulteti dr. Josip Ujčić, Ta je zaupano nalogo z veseljem sprejel. »To bom zelo rad storil, ker prevzvišenega škofa zelo spoštujem in ker je bil moj slušatelj; predstavljam si, da je fakulteta predlagala mene za ta slovesni čin, kar me kot bivšega profesorja zelo veseli,« je v odgovoru zapisal nadškof Ujčić (ATF, fasc. 94).

Osrednja slovesnost, ki jo je kronist ustanove označil kot »najlepši praznik po vojski« (Zbornik 1960, 1), je bila 20. oktobra 1960 v največjem prostoru, s katerim je takrat razpolagala fakulteta, to je kapeli Alojzijevišča.⁹ Med uglednimi gosti sta poleg slovenskih ordinarijev, pa voditelja škofije Križevci na Hrvaškem Gabrijela Bukatka (1913–1981), tudi zastopnika zagrebškega nadškofa, ljubljanskega stolnega kapitlja, zastopnikov redov, učiteljev fakultete in študentov izstopala predsednik Verske komisije pri Izvršnem svetu Republike Slovenije Boris Kocijančič (1909–1968) in tajnik te komisije Franek Sladič. To je bilo prvo srečanje vladnih funkcionarjev s škofom Vovkom v cerkvenih prostorih (Merlak 2002, 136). Dekan fakultete dr. Stanko Cajnkar, ki je prvič nosil slovesno dekansko verigo – fakulteti jo je ob njeni 40-letnici podaril prav škof Vovk –, je predstavil utemeljitev za podelitev častnega naziva (1960, 3–8).

Dekan Cajnkar je najprej poudaril izvirnost dogodka in podelitve doktorskega naziva, ko je ta dogodek primerjal z drugimi doktorskimi zagovori in promocijami. Kandidat se ni prijavil sam, ne bo izpitov in učitelji ne bodo imeli priložnosti, da bi ga izprašali in pokazali svoje znanje: »Edini izpit je življenjsko delo, ki ga je častni doktor opravil in ki priča zanj.« (Cajnkar 1960, 3) Gre za promocijo, ki je spontan izraz ustanove, ki naziv podeljuje. Po dekanovih besedah je bil osnovni razlog za podelitev doktorskega naziva v delu, ki ga je za fakulteto in Cerkev na Slovenskem opravil slabo leto pred tem ustoličeni ljubljanski škof Anton Vovk. Z dotodanjim ravnanjem na vseh delovnih mestih je pokazal, da dobro pozna delovanje fakultete, njen pomen in vlogo v zgodovini Cerkve na Slovenskem, še posebej pa njeno mesto v novih okoliščinah, v katerih sta se znašli slovenska družba in Cerkev. Ko so se po koncu vojne ljubljanskim študentom teologije pridružili še mariborski in primorski, je imela fakulteta s tem zagotovljeno možnost nadaljnega delovanja.

⁹ Daljše poročilo o dogajanju na fakulteti je pod naslovom „Ljubljanski škof, prevzvišeni gospod Anton Vovk, theologiae sacrae doctor honoris causa“ objavil verski mesečnik *Družina* (1960).

Upravitelj ljubljanske škofije je vodstvu fakultete dal svobodo in mu popolnoma zaupal. Po Cajnkarjevih besedah je bila taka svoboda »izredno znamenje zaupanja in največje priznanje, ki ga more cerkveni predstojnik izkazati svojim podrejenim« ter dejanje »znamenje izredne dušnopastirske modrosti in razgledanosti« (5).

Vrsta preizkušanj, s katerimi se je škof Vovk moral srečati, je bila, po mnenju dekana Cajnkarja, kot rigorozni, ki jih morajo sicer premagati kandidati za doktorski naziv. Glede na to, da je moral skoraj desetletje in pol čakati, da je postal pravi rezidencialni škof, je dekan Cajnkar dejal:

»Naš veliki kancler je moral – pač v skladu z novo ureditvijo vsega našega cerkvenega življenja – prestati tudi zadnje dejanje, ki ga taka škofovsko življenjska promocija zahteva. Pred najvišjo izpitno komisijo, ki jo občestvo katoliške Cerkve pozna, je moral v večnem mestu Rimu braniti svojo slovensko kanclersko in škofovsko tezo, ki jo je začel pisati že kot novoimenovani vodja ljubljanskega semenišča leta 1944 in ki jo je končal letos, v svojem šestdesetem letu, kmalu potem ko je postal pravi ljubljanski škof. Tako je zadostil vsem zahtevam, ki so zvezi s promocijo za častnega doktorja.« (7)

Drugega priznanja za opravljeno delo mu fakulteta – po besedah dekana Cajnkarja – ni mogla dati. Dodal je:

»S tem mu ne daje nič takega, česar bi si ne bil s svojim življenjskim delom zaslužil. Kdor kot veliki kancler predseduje najtežjim doktorskim izpitom svojih duhovnikov in ocenjuje znanje bodočih znanstvenih delavcev na področju teologije, je v očeh Cerkve tudi razsodnik v teološki znanosti in ne samo poslušalec tuje modrosti. Če pa veliki kancler s svojo nadpastirsko uvidevnostjo fakulteto tudi usmerja, brani, zagovarja in podpira, je več kakor le član profesorskega in doktorskega kolegija. Z imenovanjem za častnega doktorja mu fakultetno vodstvo to vidno in nevidno navzočnost v zboru učiteljev božje modrosti na viden način priznava in potrjuje.« (7)

Osrednje dejanje je bila promocija in utemeljitev tega dejanja, ki ga je opravil 80-letni nadškof dr. Josip Ujčič. »Z žarečim pogledom in mladostnim glasom je spregovoril v vesoljnem cerkvenem jeziku, v preprosti in jasni latinščini, da je vsa dvorana začutila slovesnost dejanja in povezanost z vesoljnim občestvom Cerkve.« (Ujčič 1960, 1)¹⁰ Nadškof Ujčič je v svojem govoru poudaril veselje, da je bil Anton Vovk med njegovimi najdražjimi slušatelji. Od drugih ni izstopal le po svoji velikosti, temveč »se je pred drugimi odlikoval v kreposti, vztrajnosti, gorečnosti in bogoslovnem študiju« (1960, 10). Naštel je vse službe, ki jih je škof Vovk opravljal na svoji življenjski poti, in na vsaki od njih dokazoval, da je primeren za voditelja ljubljanske škofije. Ko je 1. decembra 1946 v ljubljanski stolnici sv. Nikolaja prejel škofovsko posvečenje, je bil prav nadškof Ujčič tisti, ki je posvečevalcu, nadškofu

¹⁰ Izvirni latinski govor, ki ga je imel promotor nadškof Ujčič, je objavljen v *Zborniku fakultete* (1960) ter v drugem zvezku Cegljarjevega življenjepisa (1995, 248–252). Na str. 244–248 Cegljar objavlja slovenski prevod. Deloma je Ujčičev nagovor povzel tudi Merlak 2002, 136–137.

Josephu Patricku Hurleyu, odpravniku poslov apostolskega nuncijskega v Beogradu, Antona Vovka predstavil kot za službo škofa primernege. V naslednjih letih je pokazal veliko pastoralno modrost in zavzetost in se kljub številnim dolžnostim vedno resno poglabljaj v teološka vprašanja. Posebno spretnost je po oceni nadškofa Ujčiča pokazal pri urejanju vprašanj, povezanih s fakulteto. »Škof Anton ni samo veliki kancler fakultete, ampak tudi njen velik prijatelj in izvrsten zaščitnik. /.../ Hoče, da se teološki pouk ravna po navodilih Svetega sedeža. Nujno pač tudi teologija omahuje, če se ne opira na Petrov sedež, katerega niti peklena vrata ne morejo premagati.« (12) Nadškof Ujčič je v govoru obudil spomine na čas, ko je v istih prostorih imel predavanja in se srečeval z bodočimi duhovniki. »Leta, v katerih sem bil profesor, hranim v zelo lepem spominu. Še več kot lep pa bo spomin na ta dan, ko morem predragemu bratu izročiti izredno diplomo.« (12)

Ob navdušenju vseh navzočih je škof Vovk prejel umetniško izdelano doktorsko diplomo (izdelal jo je arh. Ivan Pengov)¹¹ in se za podeljeno priznanje zahvalil v kratkem nagovoru. Priznal je, da je leta 1946 naloge voditelja ljubljanske škofije sprejel z veliko tesnobo, med drugim zato, ker se ni čutil zadosti znanstveno utrjenega. Besede hvaležnosti je izrekel svojim petim učiteljem, ki so bili v trenutku promocije še vedno med živimi (nadškof Josip Ujčič ter profesorji dr. Franc Grivec, dr. Janez Fabijan, dr. Andrej Snoj in dr. Josip Demšar) in bi njihova beseda veljala za najbolj zanesljivo oceno o njegovi strokovni usposobljenosti. Priznal je, da nadaljevanje delovanja fakultete po koncu druge svetovne vojne ni bilo samo po sebi umevno: »Nekateri so naši teološki fakulteti več let po vojski skušali osporavati celo njen obstoj. Take žalostne zamisli so bile razpršene z rednim poslovanjem fakultete in z odloki same svete stolice.« (Ujčič 1960, 15) Svoje delo za ohranitev fakultete je primerjal z delom, ki ga je ob ustanovitvi in vključitvi fakultete v ljubljansko univerzo opravil škof dr. Anton Bonaventura Jeglič. Ta se je namreč v pregledu svojega življenja s posebnim zadovoljstvom oziral prav na ustanovitev fakultete in prve povsem slovenske gimnazije v Šentvidu.

Hkrati je ob navzočnosti predstavnikov države imel za primerno zatrditi, da se je ugodno razpletel tudi položaj fakultete po letu 1952, ko je prenehala biti del slovenskega javnega šolstva in je bila vprašljiva njena prihodnost nasploh: »Vendar moram javno priznati, da nam je to skrb v veliki meri odvzela naša slovenska ljudska oblast, ki nam je nudila in nam še nudi vsako leto po lastni naklonjenosti primerno subvencijo. Hvaležni smo zanjo in, ko sem bil letos pri svetem očetu in na številnih svetih kongregacijah v Rimu, je poročilo o subvenciji povsod odjeknilo jako ugodno.« (Ujčič 1960, 15–16)

Veliki kancler Vovk je zato lahko izrazil zadovoljstvo nad delovanjem fakultete. Takrat je imela preko 110 vpisanih študentov, okoli deset jih je bilo na služenju vojaškega roka. Učiteljsko ekipo so okrepili učitelji nekdanje visoke teološke šole iz Maribora, šest učiteljev, ki bi že imeli pravico do odhoda v pokoj, pa je predavanja nadaljevalo. Izraz urejenega delovanja fakultete so bila doktorska dela, ki so nastala

¹¹ Umetniško izdelana diploma se nahaja v zapuščini nadškofa Antona Vovka v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani (NŠAL 333, zapuščina nadškofa A. Vovka, fasc. 1/18).

jala pod mentorstvom učiteljev fakultete. Od 27. junija 1923, ko je bil prvi zagovor, do julija 1960 je doktorsko delo uspešno zagovarjalo 51 študentov, od teh 13 v letih po drugi svetovni vojni. S promocijo škofa Vovka pa je fakulteta dobila še prvega častnega doktorja. Ko se je ob zaključku zahvale vprašal, v čem bi bile njegove zasluge, da mu je fakulteta podelila to čast, si je odgovoril: »To zaslugo pa imam, da sem našo fakulteto, naše slovensko semenišče in naš duhovniški naraščaj imel vedno rad. V tej svetlobi za obstoj in napredek naše fakultete in duhovskega semenišča res rad izpolnujem svoje dolžnosti, ki jih kot škof in veliki kancler imam.« (Ujčić 1960, 16) Ob isti priložnosti je fakulteti izročil podporo sto tisoč dinarjev.¹² Svoj prispevek je kot darilo odlikovancu dodala še Verska komisija.

5. Sklep

Anton Vovk je bil študent ljubljanske Teološke fakultete v prvem letu njenega delovanja in je končal študij v prvi skupini diplomantov. Osebna zavzetost pri pastoralnem delu, zadovoljstvo pri tem in številne pastoralne zadolžitve v ljubljanski škofiji ga niso spodbujale, da bi študij nadaljeval sistematično – tudi v smislu specialističnega študija in priprave doktorskega dela. Kljub temu je s svojim delom na vrsti področij pokazal, da mu je bil razvoj teoloških disciplin dragocen. Ko je prevzel naloge voditelja ljubljanske škofije in s tem posebno skrb za Teološko fakulteto, ji je nudil vsestransko podporo in skrbel za nemoteno delo. Ni pristal, da bi fakulteta prenehala delovati. Ob skrbi za njene materialne potrebe je veliko pozornost namenjal tudi pridobivanju teološke literature. V znak hvaležnosti mu je zato fakulteta ob njegovi 60-letnici podelila naslov doktorja *honoris causa*. Prvič je bila pobuda za tak naslov oblikovana že v letu 1955. Škof Anton Vovk je bil na doktorat, ki mu ga je podelila fakulteta, ponosen. Dogodek je ugodno odmeval tako znotraj Cerkve v Sloveniji kot tudi med slovenskimi rojaki po svetu.

Kratici

ATF – Arhiv Teološke fakultete Ljubljana.

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana.

¹² Tako govor nadškofa J. Ujčića kot zahvalni govor nadškofa A. Vovka po podelitvi sta bila objavljena tudi v *Okrožnici ljubljanske škofije* št. 11/1960. Dokumentarno gradivo, povezano s slovesnostjo podelitve doktorata in spremljajočimi dogodki, je del zapuščine nadškofa A. Vovka (NŠAL 333, zapuščina nadškofa A. Vovka, fasc. 5/17).

Reference

Arhivska vira

ATF, fasc. 4, 43d, 43e, 49, 50, 94.

NŠAL 333, zapuščine škofov, zapuščina nadškofa Antona Vovka, fasc. 1, 5.

Druge reference

Cajnkár, Stanko. 1960. Uvodne besede. *Zbornik Teološke fakultete* 10: 3–8.

Ceglar, Ludovik. 1993; 1995; 1997; 1998. *Nadškof Anton Vovk in njegov čas: 1900–1963*. 4. zv. Celovec: Mohorjeva založba.

Častni doktorji Univerze v Ljubljani: Doctores honoris causa Universitatis Labacensis. 2011. Razstavni katalog. Ljubljana: ZAMU.

Kolar, Bogdan. 2010. Teološka fakulteta – del Univerze v Ljubljani. V: *Teološki študij na Slovenskem: Vloga teoloških izobraževalnih ustanov v slovenski zgodovini pri oblikovanju visokošolskega izobraževalnega sistema*, 121–197. Ljubljana: Teološka fakulteta.

Kvaternik, Peter. 2003. *Brez časti, svobode in moči: Vpliv komunizma na pastoralno delovanje Cerkev v ljubljanski škofiji (1945–2000)*. Ljubljana: Družina.

Ljubljanski škof, prevzvišeni gospod Anton Vovk, theologiae sacrae doctor honoris causa. 1960. *Družina*, št. 12:2–3.

Merlak, Ivan. 2002. *Za Cerkev in narod: Življenjepis božjega služabnika nadškofa Antona Vovka*. Ljubljana: Družina.

Miklavčič, Maks. 1965. Ob treh častitljivih grobovih. *Bogoslovni vestnik* 25, št. 1–2:133–138.

Okrožnica škofijskega ordinariata Ljubljana št. 11/1960. 1960. 27. 10.

Petkovšek, Robert. 2019. Vloga teološkega študija v Ljubljani pred in po ustanovitve Univerze v Ljubljani. *Bogoslovni vestnik* 79, št. 2:473–490.

Smolik, Marijan. 1969. Popis doktorskih disertacij Teološke fakultete v Ljubljani 1952–1969. *Bogoslovni vestnik* 29, št. 3–4:396–400.

Škerl, Lojze. 1990. Ujčič Josip. V: *Primorski slovenski biografski leksikon*. Zv. 4, 108–109. Gorica: Goriška Mohorjeva družba.

Ujčič, Josip. 1960. Govor prevzvišenega gospoda dr. Josipa Ujčiča, nadškofa beograjskega. *Zbornik Teološke fakultete* 10:9–13.